

Політика, історія, культура

УДК 377.36:62/69](477-25)"1950/1966"(045)

Ворона Ю.В.,

завідувач лабораторії науково-дослідної роботи
Науково-методичного центру професійно-технічної освіти та підвищення
кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області

Діяльність Київського індустріального технікуму (1950–1966 рр.)

У статті розкрито діяльність Київського індустріального технікуму з підготовки майстрів виробничого навчання для ремісничих, залізничних училищ і шкіл ФЗН. З'ясовано його структуру, керівництво, спеціальності, за якими готували, фаховий склад викладачів і майстрів виробничого навчання. Висвітлено роботу студентів і викладачів щодо відбудови зруйнованого війною міста. Проаналізовано загальноосвітнє, спеціальне й виробниче навчання студентів, їх виховання, матеріально-технічне базу технікуму. З'ясовано соціальне забезпечення викладачів, майстрів і студентів, їх побутові умови проживання в гуртожитку. Простежено участь студентів у спортивному житті та художній самодіяльності.

Ключові слова: викладач, гуртожиток, директор, слюсар, майстер виробничого навчання, механік, реорганізація, станок, технікум, урок, устав.

Будучи найбільшим за кількістю населення містом України, з чисельними підприємствами, фабриками і заводами, Київ 1950 – першої половини 1960-х років являв собою справжній «будівельний майданчик». Очевидно, для цього необхідні були кваліфіковані робітники, яких готували професійно-технічні училища. У свою чергу, педагогів для них «випускав» заснований у 1944 р. Київський індустріальний технікум.

Попри це, технікум не склав окремих предмет наукового дослідження. Тому ставимо за мету дослідити діяльність Київського індустріального технікуму в 1950–1966 рр.

З початку 1950-х років Київський індустріальний технікум продовжував готувати молодих спеціалістів (майстрів виробничого навчання для ремісничих, залізничних та спеціальних училищ). Впродовж I–IV курсів студенти навчались за спеціальностями: «обробка металів різанням» (спеціалізація «токар») і «ремонт промислового устаткування» (спеціалізація «слюсар»). З 1952 р. почав приймати за спеціальністю «ремонт судових машин і механізмів» (спеціалізація «слюсар»). А в січні 1958 р. у технікумі створили «вечірнє відділення».

Абітурієнти складали вступні випробування. Їх зараховували у студенти за конкурсом, який тоді складав у середньому 5 осіб на місце. Так в 1956 р. заяви для вступу подало 472 особи (випускники 7 кл. і 10 кл. середніх шкіл, училищ, робітники), а студентами зарахували 90 осіб (усі з 7 класною освітою), з них 52 демобілізованих строкових військовослужбовців.

Щороку за направленням до технікуму намагались вступити випускники училищ інших управлінь трудових резервів республіки (Вінницьке, Львівське, Полтавське, Сталінське, Херсонське), а також з Росії, Білорусі, Казахстану, Литви. Проте більшість з них не проходили вступні випробування.

Сталої кількості студентів, через відрахування за «прогули», академічну неуспішність, за станом здоров'я, призов на військову службу, не було. Їх кількість завжди варіювалась. Але на кінець кожного навчального року становила: в 1952/1953 н/р. – 335, 1953/1954 н/р. – 391, 1954/1955 н/р. – 557, 1955/1956 н/р. – 544, 1956/1957 н/р. – 549, 1958/1958 н/р. – 491, 1958/1959 н/р. – 429, 1960/1961 н/р. – 564 (417 денного і 147 вечірнього відділень); 1961/1962 н/р. – 487 (357 денного і 130 вечірнього відділень), 1963/1964 н/р. – 270 (180 денного і 90 вечірнього відділень) [1, спр. 63, арк. 77; спр. 72, арк. 2-3; спр. 90, арк. 1, 8; спр. 91, арк. 6; спр. 99, арк. 2, 7-8, 22; спр. 100, арк. 5; спр. 109, арк. 3, 19; спр. 118, арк. 3-4; спр. 120, арк. 2; спр. 139, арк. 2, 18-19; спр. 150, арк. 2, 12; спр. 167, арк. 2, 29].

Впродовж чотирьох років навчання студенти вивчали всього 41 предмет. Серед них: історія СРСР (I–IV курси), російська мова та література (I–III), математика (I–II), фізика (I), хімія (I), німецька мова (I–III), англійська мова (I–III), українська мова та література (I–III), креслення (I–II), технологія металів (I–II), холодні обробки (II), технічна механіка (II–III), деталі машин (III), методика виробничого навчання (III–IV), електротехніка (II–III), промислове устаткування (III–IV), технологія машинобудування (III–IV), ремонт промислового устаткування (III–IV), допуски й технічні виміри (II–III), різання металів (II–III), ремонт машин і механізмів човнів (III–IV), головні двигуни човнів (III–IV), допоміжні двигуни човнів (III), організація виробництва (III–IV), основи зварювального виробництва (IV), системи човнів і трубопроводи (III), парові котли човнів (III), загальна будова човнів (II), психологія (II), анатомія (II), педагогіка (III), опір матеріалів (III), технічна термодинаміка (II), машинознавство (II), техніка безпеки (IV), кувально-пресове устаткування (IV), автоматизація і механізація (IV), підйомно-транспортне устаткування (IV), технічне нормування (IV), основи проектування човнів (III), спецпідготовка (I), фізичне виховання (I–III), військова допризовна підготовка (II–III курси), ін. [1, спр. 63, арк. 70-72; спр. 72, арк. 50-51; спр. 120, арк. 6, 39].

Під час виробничого навчання студенти вивчали токарну (I–IV курси), слюсарну (I–II), слюсарно-збиральну (II), слюсарно-ремонтну (III–IV), ковальську (I), термообробну (I), фрезерну (II), фрезерно-зуборізна (III), шліфувально-заточувальна (II), зварювальна (IV) справи, ремонтно-суднопоміжні механізми (II), ремонт двигунів внутрішнього згоряння (III), ремонт двигунів різноманітних систем (IV курс), ремонт і збір вузлів (I–III), капітальний і середній ремонт промислового устаткування (III). Окрім цього студенти проходили «плавальну» (III), виробничу (III–IV), переддипломну (IV) та педагогічну (IV курс) практику. Двічі на рік (взимку й улітку) вони складали заліки й екзаменаційні сесії.

3 жовтня 1963 р. технікум перейшов на 36 годинне педагогічне навантаження. Через «плановість» керівництво суворо стежило, щоб абсолютне відвідування студентами занять складало не менше 98-99%. Попри низькі «поточні оцінки», також забезпечували, щоб абсолютна успішність в 85-92% у студентів I–III курсів, склала 99% у студентів IV курсу. У середньому близько 25-30% випускників закінчували технікум із атестатом з відзнакою. Вони рекомендувались для навчання у вищих навчальних закладах [1, спр. 106, арк. 2; спр. 109, арк. 22, 24; спр. 118, арк. 3-4; спр. 169, арк. 12].

За віком в 1953/1954 навчальному році у технікумі навчалися: 2 студенти – 1937 р/н., 14 – 1936 р/н., 44 – 1935 р/н., 42 – 1934 р/н., 41 – 1933 р/н., 42 – 1932 р/н., 36 – 1931 р/н., 170 студентів – 1930 р/н. та раніше. За статтю це були: 386 хлопців та 5 дівчат, а за національністю: 229 студентів – українці, 133 – росіяни, 16 – білоруси, 6 – євреї, 7 – інших національностей.

Українці й надалі у технікумі складали більшість. В 1955/1956 н/р. з 544 студентів їх було 319, у той час як 206 росіян, 12 євреїв, 1 литовець, 1 татарин, 1 мордовець, 2 поляків, 2 інших національностей. В 1956/1957 н/р. з 549 студентів навчалось: 304 українці, 194 росіян, 27 білорусів, 3 литовців, 2 естонців, 12 євреїв, 1 татарин, 1 мордовець, 1 чуваш, 3 поляків і 1 німець [1, спр. 72, арк. 4; спр. 90, арк. 1зв., спр. 99, арк. 2, 8зв.].

На IV курсі студенти в училищах міста Києва проходили «педагогічну практику». Під час неї повинні були спостерігати за тим, як уроки проводить майстер виробничого навчання, кілька уроків (на теми «нарізання різьби», «обробка фасонної поверхні», «шабріння», «паяння», «ремонт навчального устаткування» та ін.) провести самостійно 15-20 уроків під наглядом того ж майстра, а також провести «відкритий урок». З кінця 1950-х років кращі студенти направлялись на «педпрактику» в училища Вінницького, Ворошиловградського, Дніпропетровського, Запорізького, Кримського, Львівського, Миколаївського, Одесь-

кого, Сталінського, Харківського, Черкаського управлінь трудових резервів [1, спр. 106, арк. 2; спр. 109, арк. 13-15; спр. 139, арк. 7].

На закінчення навчання у технікумі студенти-випускники успішно захищали дипломні проекти. Їх теми розглядалися предметною комісією і затверджувались навчальною частиною. Для успішної підготовки студентами дипломних проектів в гуртожитку було обладнано «креслярський зал», забезпечений необхідними матеріалами та інструментами (папір, олівці, навчальні посібники, довідники).

Для прикладу теми дипломних проектів були такими: «Проект черв'ячного редуктора», «Проект ступінчато-шківного приводу», «Проект редуктора з циліндричними прямозубими колесами», «Проект редуктора з шевронними колесами», «Проект редуктора з косими зубцям», «Проект коробки швидкостей станка». Темі дипломних проектів підбирались з врахуванням номенклатури виробів, які випускались заводами. Здебільшого це були роботи пов'язані зі станками: карусельним-153, токарно-гвинторізним-1Т61, універсально-фрезерним-УФ-09. Так в 1952 р. кількість студентів, які захистили роботи на оцінки «5» і «4» склала 78,8%, а у 1953 р. – 83,4%, 1954 р. – 95,2%, 1957 р. – 96%, 1958 р. – 95,3%, 1959 р. – 95,3%. Проте як зауважувало керівництво самого технікуму, що дипломні проекти й надалі не мали прикладного характеру, не були «прив'язані» до тематики заводів. Рецензії на них були формальними. Рецензентами виступали: канд. тех. наук, доцент КПП Д. П. Скрипниченко, головний інструктор відділу типізації засобів автоматизації ПКТИ М. З. Меламед, канд. тех. наук, зав. кафедри педінституту Степанко [1, спр. 139, арк. 12].

Викладачами визначались найкращі роботи. В 1953 р. ними стали: «Підвищення швидкості і міцності переведення план-шайби карусельного станка типу «153» (студент М. Поздняков), «Розробка причіпного пристрою для електрошарової обробки металів» (студент А. Левицький), «Модернізація круглошліфувального станка з метою його переведення на підвід охолоджувальної речовини» (студент М. Панкратов), «Розробка найбільш раціонального техпроцесу обробки складних деталей токарно-гвинторізного станка 1Т61» (студент А. Коновалов). В 1958 р. кращими роботами були визнані: «Капітальний ремонт і модернізація бурового станка моделі ЗІФ-300» (студент В. Безпалько), «Капітальний ремонт і модернізація машини для випробування колінчастих валів на зношуваність» (студент В. Ткаченко), «Загальна збірка двигуна КДМ-46» (студент Г. Чирок), «Ремонт і модернізація двигуна РДб» (студент І. Муравйов), «Капремонт токарного шестишпиндельного напівавтомата моделі КА33» (студент А. Пилипенко), «Ділянка механічного цеху з обробки деталей редуктора» (студент М. Крмський) та ін. [1, спр. 63, арк. 25; спр. 72, арк. 20-21; спр. 109, арк. 20, 22; спр. 118, арк. 1, 3-4; спр. 120, арк. 11; спр. 150, арк. 11].

Щороку близько 10-15% випускників отримували за дипломні проекти оцінку «відмінно», близько 55-60% – «добре» і 25-35% оцінку «задовільно».

Перед захистом дипломних проектів, студенти на заводах міста проходили «переддипломну практику». Під час неї провідні фахівці читали їм лекції на теми: «Організація і планування на заводі», «Організація інструментального господарства на заводі», «Організація ремонтного господарства на заводі», «Організація контролю на заводі», «Про роботу цеху». Читались лекції також на теми: «Зв'язок дипломного проекту з методикою виробничого навчання», «Вимоги й зміни ГОСТу в машинобудівному кресленні», «Методика вибору й розрахунку інструмента», «Проектування проектної майстерні» та ін. Студенти-практиканти також знайомились з роботою цехів, відділів, бюро, з інструментом та «передовими методами роботи».

Студенти III курсу виконували курсові роботи на теми, присвячені окремим деталям машин. Серед них: «Проект редуктора з циліндричними колесами (одно і двоступінчасті)», «Проект редуктора з косозубими колесам», «Проект редуктора з шевронними колесами», «Проект редуктора з косозубими й шевронними колесами (двоступінчасті)», «Проект черв'ячного редуктора з верхнім розташуванням черв'яка». Викладачі так само відзначали кращі курсові роботи [1, спр. 106, арк. 3; спр. 109, арк. 17-18].

Виробниче навчання проходило у навчальних майстернях технікуму (I–III курси) й на провідних заводах міста (III–IV курси), зокрема на заводі ім. Лепсе (з обробки запасних частин до приборів), заводі ім. Леніна «Арсенал», заводі станків-автоматів ім. Горького, судноремонтному заводі ім. Сталіна (з ремонту судового устаткування, парових машин і двигунів внутрішнього згорання), на заводі «Трансигнал», машинобудівних заводах «Більшовик» і ім. Артема (з ремонту складного метало-ріжучого устаткування), заводі «Релеавто-

матика», машинобудівному заводі «Нафтовимірувач» (з обробки деталей високих розрядів), на заводах «Ленінська кузня» і «Червоний екскаватор», «Стройдормаш», мотоциклетному й редукторному заводах, дослідному заводі Інституту електрозварювання ім. Патона АН УРСР.

Під час виробничої практики об'єктами робіт студентів I–II курсів були: монтаж вузлів і збірка радіально-свердильних станків 2A592, виготовлення і ремонт слюсарно-монтажного інструменту для комплектації станків. Для студентів III–IV курсів об'єктами робіт були: капітальний ремонт станків 8-14 груп ремонтної складності, виготовлення деталей до литевих пристроїв, токарно-гвинторізних, фрезерних станків, експериментальної машини для випробування коновалів на стомленість, експериментального станка для протягування, а також ремонт ковальсько-пресового устаткування [1, спр. 109, арк. 25-26; спр. 150, арк. 16].

На I–III курсах виробниче навчання охоплювало 460 год. на рік, а на IV курсі складало 184 год. на рік. Щороку затверджувався «виробничий план» (кількість станків й інструментів, які мали виготовити). За офіційною статистикою його перевиконували на 114-130% [1, спр. 109, арк. 25; спр. 120, арк. 5, 16].

Попри те, що не вистачало сучасних станків, іноді матеріалу й робочого інструменту, студентська успішність з виробничого навчання щороку складала понад 99%. Цьому сприяло відвідування (99%) і відповідальна праця на заняттях. Фото найкращих «виробничників» вивішувались на «фотовітрині».

Головну увагу приділяли виготовленню станків, більшість з яких передавали у «промисловість». В 1952/1953 н/р. виготовили 10 радіально-свердильних станків моделі 2A592, в 1953/1954 н/р. – 25, в 1957/1958 н/р. – вже 40, в 1958/1959 н/р. так само 40, в 1960/1961 н/р. – 30, а в 1961/1962 н/р. – 35. З кінця 1950-х років – початку 1960-х років у технікумі розпочали виготовляти нові моделі станків, а саме токарно-гвинторізних станків типу 1A62 і 1K62, зуборізного станка типу 5A26 для нарізання конічних зубчатих коліс. В 1961/1962 н/р. також виготовили 2 ковальські молоти ПМ-75, 2 осьові вентилятори УАГІ, 2 експериментальні установки для лиття під тиском, 1 експериментальну установку для напилювання металічних деталей капроном, 1 експериментальну установку з пневмо-бункером конструкції інженера Кобилюка, а також відремонтували 12 одиниць промислового устаткування 10-14 групи промислово-ремонтної складності, зібрали 4 редуктори [1, спр. 42, арк. 30-38; спр. 63, арк. 43, 46-47, 72; спр. 72, арк. 33-34, 52; спр. 106, арк. 3-5, 8; спр. 109, арк. 28-29; спр. 120, арк. 18, 40; спр. 139, арк. 9, 17].

За офіційною статистикою, «виробничі плани» щороку перевиконувались на 114-130%. Наприклад, у 1963/1964 н/р. замість запланованих 40 тис. крб. економічного ефекту, було досягнуто 45,7 тис. крб. [1, спр. 150, арк. 17; спр. 169, арк. 25].

Перед кваліфікаційною комісією (її очолював заступник директора ремісничого училища чи головний інженер одного із заводів) захищались пробні кваліфікаційні роботи. Близько 50 % випускників отримували оцінку «відмінно» за переддипломну практику й найвищий 7 розряд робітничої кваліфікації, а 5-7% випускників отримували розряд вище за встановлений [1, спр. 42, арк. 16-18; спр. 72, арк. 14, 20, 38; спр. 109, арк. 32; спр. 118, арк. 1-2, 4].

На III курсі студенти на човнах Дніпровського річкового пароплавства з метою ознайомлення із поточним ремонтом й експлуатацією двигунів і парових машин проходили «плавальну практику». На пароплавах і теплоходах («Москва», «Киянин», «Академік», «Богучар», «Селенго», «Катунь»), а також буксирах (типу ПТ-147, ПТІ-145, БП-405) студенти працювали у якості мотористів, «маслінщиків», кочегарів. Вони знайомились з будовою суден, їх паспортною характеристикою і механізмами, а також брали участь у поточному ремонті парових машин, насосів, капітальному ремонті двигунів і корпусній частині суден, їх технічній профілактиці, самостійно відбували вахту.

Впродовж 1957/1958 н/р. частина студентів курсувала рейсом Київ-Херсон. Під час нього виконала поточний ремонт парової машини, арматури й гарнітури парового котла, водяних насосів і різних систем трубопроводів, допоміжних механізмів. Студенти були прикріплені до змінних вахтових механіків, з якими несли вахту. А протягом 1958/1959 н/р. студенти курсували рейсом Київ-Дніпропетровськ [1, спр. 106, арк. 1-2; спр. 109, арк. 27; спр. 120, арк. 18].

На «вечірньому відділенні» впродовж п'яти років (I–V курси) навчання готували за спеціальностями «монтаж та ремонт промислового устаткування» і «промислове й цивільне будівництво». Випускники здобували фах «будівельника», «механіка» і «технолога». Якщо в

1958 р. на відділенні навчалось 85 студентів, то в 1961 р. вже 147. Здебільшого це були робітники заводів. Заняття у них вели найбільш досвідчені викладачі й майстри виробничого навчання. Але через пропуски і спізнення успішність його студентів складала 70%. Особливо складно їм давалась російська мова, фізика та математика. Багато самовільно залишали навчання через зайнятість на роботі, сімейні обставини, старший вік. З 1960 р., у зв'язку з реорганізацією, зарахування на I курс не проводилось. Завідував «вечірні відділенням» М. І. Кашкар'єв [1, спр. 109, арк. 34-35; спр. 120, арк. 24, 35; спр. 139, арк. 23; спр. 167, арк. 2, 29; спр. 169, арк. 47].

Директором технікуму був Т. А. Кисельов (1949–1963 рр.), в. о. директора М. А. Тимофеев (1963–1964 рр.), директор А. С. Іщенко (1964–1966 р.), в. о. директора О. Ястребов (з 1966 р.) [1, спр. 142, арк. 33; спр. 167, арк. 29, 43, 71-75; 2, спр. 707, арк. 12].

У 1951 р. у технікумі всього працювало 34 викладачі та 10 майстрів виробничого навчання. Три четвертих викладачів мали вищу освіту, закінчили київські державний університет, педагогічний, політехнічний, залізничний та індустріальний інститути. Деякі мали дипломи Уральського індустріального інституту. В 1956 р. працювало 27 викладачів (у тому числі 2 жінки), з них 7 за сумісництвом, вищу освіту мали 25 і середню спеціальну 2 особи, викладачами працювало дві жінки. Двоє викладачів мали педагогічний стаж до 5 років, п'ятеро осіб від 5 до 10 років, сімнадцятеро осіб від 10 до 25 років і троє осіб мали стаж більш ніж 25 років. У зв'язку з реорганізацією, надалі кількість викладачів зменшували. В 1961 р. їх кількість складала 17 осіб. Половина з них, через невелике педнавантаження, вимушені були шукати нову роботу, а в технікумі працювати за сумісництвом. Впродовж 1963/1964 навчального року у штаті працювали 6 викладачів (історії КПРС і суспільствознавства, креслення, математики, російської мови та літератури, англійської мови, металоріжучих станків) і 8 за місництвом.

З 1957 р. в технікумі викладачами працювала 1 особа з науковим ступенем і вченим званням (викладач технології металів, канд. техн. наук, доцент Київського політехнічного інституту Д. П. Скрипниченко) і 3 осіб (серед них викладач технічної механіки І. П. Наказний) з науковими ступеннями [1, спр. 109, арк. 6; спр. 120, арк. 5, 24, 35-37; спр. 140, арк. 7; спр. 147, арк. 1; спр. 169, арк. 4].

Проте траплялись випадки, коли викладачами у технікумі працювали особи, які за освітою не відповідали займаній посаді. Так у 1958/1959 н/р. спецпідготовку викладав І. П. Шевченко, який не мав фахової робітничої освіти й кваліфікації, хоча навчався на заочному відділенні історичного факультету Київського державного університету. У результаті, був звільнений з посади [1, спр. 109, арк. 6].

Аби викладачі й майстри постійно проводили уроки на високому теоретичному і методичному рівні, їх часто відвідували директор чи заступник директора, члени предметних комісій. Практикувались викладацькі взаємо-відвідування уроків. Періодично проводились «відкриті уроки».

В 1957 р. також працювало 10 майстрів (8 осіб з середньою спеціальною і 2 з середньою загальною освітою). Майстри закінчили київські індустріальний технікум та залізничне училище, люблінський індустріальний технікум. Вони спеціалізувались з обробки металів різанням, ремонту і монтажу промислового устаткування, суднобудування, електро- й залізничного транспорту. В 1960 р. в технікумі працювало вже 16 майстрів, з яких 2 були старшими майстрами. Надалі через реорганізацію кількість майстрів зменшувалась. Вже наступного року в технікумі їх працювало лише 6 осіб.

Штатний розклад технікуму на цей же 1956 р. був наступний: адміністративно-управлінський персонал: директор (з окладом 1300 крб. і 650 крб. персональної надбавки), заступник директора з виробничого навчання (1200 крб.), заступник директора з навчальної частини (1200 крб.), заступник директора з культурно-виховної роботи (1200 крб.), помічник директора з господарської частини (1000 крб.), інспектор з кадрів і спецроботи (690 крб.), секретар-друкарка (500 крб.), секретар навчальної частини (500 крб.), головний бухгалтер (880 крб.), старший бухгалтер (790 крб.), бухгалтер (600 крб.), рахівник-касір (500 крб.), інструктор фізичного виховання (830 крб.), зав. постачання

¹ За грошовою реформою 1961 р. з обігу вилучались карбованці 1947 р. й обмінювались на нові, по курсу 1:10. Відтак оклад директора технікуму скатновив 130 крб. і т. д. – ДАК. – Ф. 1362. – Оп. 1. – Спр. 141. – Арк. 4-5, 10, 23-25, 28.

(790 крб.), зав. складом (600 крб.), комендант (690 крб.), начальник відділення спеціальної підготовки (1800 крб.), зав. бібліотекою (790 крб.).

Обслуговуючо-господарський персонал: бібліотекар (550 крб.), старший лаборант (600 крб.), лаборант (500 крб.), слюсар-сантехнік (500 крб.), електромонтер (500 крб.), опалювач (410 крб., працював з жовтня по квітень), гардеробник (360 крб.), двірник (360 крб.), прибиральниця (385 крб.), охоронець (360 крб.). Навчально-виробнича майстерня: начальник (690 крб.), інструментальник (600 крб.), столяр (550 крб.). Гуртожиток: кастилянша (500 крб.), кравець (600 крб.), чоботар (600 крб.), кочегар (450 крб.), двірник (360 крб.), прибиральниця (385 крб.). Відділення спецпідготовки: трое викладачів (оклади згідно з постановами раднаркому СРСР від 3 червня 1945 р. і Ради міністрів СРСР від 27 лютого 1952 р.), лаборант (500 крб.), механік (880 крб.), майстер навчання (880 крб.), майстер (880 крб.), водій вантажного автомобіля. Разом з викладачами та майстрами 83 особи [1, спр. 53, арк. 53-55; спр. 63, арк. 65; спр. 72, арк. 5, 44; спр. 79, арк. 1-2; спр. 90, арк. 1зв., спр. 99, арк. 8зв.; спр. 100, арк. 1-2зв., 8; спр. 106, арк. 4; спр. 139, арк. 24-25; спр. 140, арк. 1-4, 7; спр. 151, арк. 4-5, 9].

З року в рік частково покращувалась матеріально-технічна база. На 1951 р. вона складала токарно-гвинторізних станків – 22, свердильних – 2, поперечно-стругальні – 2, круглошліфувальних – 2, плоскошліфувальних – 1, револьверних – 2; повздожно-стругальних – 1, зубодовбajних – 1, зубофрезерних – 1, револьверних автоматів – 1, координатно-розточувальних – 1, універсально-фрезерних – 1, вертикально-фрезерних – 3; настільно-свердильних – 2, радіально-свердильних – 1, внутрішньо-шліфувальні – 1, заточувальні – 6, молот 30 кг – 1 та ін. Загальна вартість устаткування складала 197 тис. 253 крб. 15 коп. У наступні роки цехи отримали нові, замість дерев'яних муровані з цегли, приміщення. Встановили трансформаторну підстанцію на 100 кВт, провели кабельну лінію. Для ковальсько-термічного цеху придбали вентиляційну систему, 5 горнів, термічну піч і 5 кувалд. Щороку технікум отримував станки від базових підприємств. Функціонували 11 навчальних аудиторій [1, спр. 42, арк. 28, 43; спр. 63, арк. 3-4, 42; спр. 118, арк. 1; спр. 167, арк. 3].

З метою «технічної пропаганди» для викладачів, майстрів та студентів читали лекції та показували фільми, скажімо, на теми «Технологія зварки металів», «Нова техніка в металообробній промисловості», «Порошкова металургія». Для студентів у групах організовувались доповіді й бесіди на теми «Нова техніка на будовах п'ятирічок», «Запровадження методу Колесова на Станко заводі ім. Горького і заводі «Ленінська кузня», «Розвиток вітчизняного станкобудування». Відбувались зустрічі з новаторами й «стахановцями» виробництва, наприклад, з В. І. Тертичним, І. П. Кіреєвим.

Викладачі, майстри й студенти брали участь у щорічній «технічній конференції». Регулярно виходив з їхніми статтями «Технічний бюлетень». Для ознайомлення з новітнім устаткуванням і передовими методами роботи проводились екскурсії на провідні підприємства міста (машинобудівний завод «Більшовик», Станко завод ім. Горького, Судно-ремонтний завод ім. Сталіна). Функціонував «технічний гурток» (завідувач П. В. Залавський). Його учасники готували наукові реферати, ремонтували технічне спорядження, виготовляли наочні посібники й плакати, діючу модель радіально-свердильного станка 2А592, станки для накатки різьби на болтах М-3 і М-10, станок для протяжки шпоночних каналів, допомагали облаштовувати навчальні кабінети, майстерні [1, спр. 63, арк. 50-53; спр. 72, арк. 10].

Випускники технікуму отримували направлення на роботу в ремісничі, залізничні училища, школи ФЗН, їх базові підприємства на території України (Вінницьке, Ворошиловградське, Дніпропетровське, Дрогобицьке, Житомирське, Запорізьке, Київське, Кіровоградське, Кримське, Миколаївське, Полтавське, Сталінське (Донецьке), Сумське, Одеське, Херсонське, Чернівецьке обласні й міжобласні управління трудових резервів), Росії (Амурське, Архангельське, Вологодське, Краснодарське, Красноярське, Курське, Московське, Омське, Приморське, Хабаровське обласні й міжобласні управління трудових резервів), а також Білорусії, Молдавії та інших республік.

У технікумі індивідуально між студентами, навчальними групами, виробничими бригадами з навчальної успішності, обсягів виробництва щоквартально, за результатами року, проводилось «соцзмагання». Фото найкращих учнів вивішувались на «дошці пошани». Група-переможець нагороджувалась грамотами, сувенірами, «перехідним червоним прапором». Покращувати навчання допомагала функціонуюча комсомольська організація (більшість студентів були членами ВЛКСМ, кілька осіб щороку приймалися у кандидати й

члени компартії), студентська профспілка. З відстаючими студентами, порушниками дисципліни окремо «працювали» комсорг, профорг, старости груп, класні керівники [1, спр. 63, арк. 38, 61-63, 84; спр. 150, арк. 28].

З початку 1960-х років представники технікуму у складі радянських делегацій знайомились з «організацією середньої спеціальної освіти» за кордоном (Польща, Болгарія, Східна Німеччина, США) [1, спр. 52, арк. 1-5; спр. 147, арк. 53-56; спр. 169, арк. 7-10].

Для підвищення кваліфікації викладачів під час зимових канікул проводилась «методична конференція». Власним досвідом та здобутками в організації навчання найкращі викладачі й майстри виробничого навчання ділились з «молодшими» колегами. Ті «підвищували ділову кваліфікацію», слухаючи на педрадах доповіді «старших» на теми: «Про ідейно-політичне виховання студентів у процесі виробничого навчання», «Методика організації самостійної роботи студентів технікуму», «Про методи наочності й наочні посібники» [1, спр. 42, арк. 6].

З першої половини 1950-х років в технікумі щорічно проводилась науково-технічна конференція. У ній, окрім викладачів і майстрів, участь брали наукові співробітники та викладачі Київського політехнічного інституту, лектори Товариства з розповсюдження технічних і політичних знань. В 1958 р. конференція пройшла за темою «Науково-технічний прогрес у Радянському Союзі». Тоді викладач А. А. Шаров виступив з доповіддю на тему «Розвиток хімії в світлі рішень травневого пленуму ЦК КПРС», викладач В. М. Молочко на тему «Нове у станкобудуванні й машинобудуванні на прикладі вітчизняного виробництва заводів м. Москви». Цього року канд. техн. наук, доцент КПІ Д. П. Скрипниченко доповів на тему «Автоматизація метало-ріжучих машин і автоматичні лінії, прольоти, цеха, заводи». Доповів також докт. техн. наук, професор цього ж інституту Б. Г. Савинов. В 1962 р. конференція пройшла за темою: «XXII з'їзд КПРС і технічний прогрес в СРСР» [1, спр. 72, арк. 12; спр. 109, арк. 6; спр. 147, арк. 33].

Викладачі й майстри виробничого навчання готували методичні розробки. Так впродовж 1951/1952 навчального року були видрукувані «Свідомість людини» (психологія), «Методика вивчення теми «Гіпербола» (геометрія), «Поняття про ввідні слова» (російська мова), «База наочності і її використання при вивченні доменного виробництва», «Планування педагогічного процесу й підготовка викладачів до уроку на тему «Теперішній доканий час» (англійська мова), «Налагодження токарного станка для нарізання різьби», «Залежність стійкості інструменту від швидкості різання при токарній обробці».

Протягом 1953\1954 навчального року підготовлено 12 методичних розробок. Серед них: «Впровадження нових методів різання при виробничому навчанні», «Методика викладання креслення в технікумі», «Методика курсового проектування деталей машин». Методикою навчання також займалися такі предметні комісії як історико-філологічна, фізико-математична, загально-технічна, спеціальних дисциплін, виробничого навчання.

Методичну роботу проводили навчальні кабінети історії СРСР; фізики; електротехніки; хімії; російської мови та літератури; математики; креслення; технології металів; технічної механіки; станків й інструментів; судових машин і механізмів; методики, педагогіки й виробничого навчання; спецпідготовки, військової допризовної підготовки, іноземних мов, а також дві лабораторії (спеціальних дисциплін, різання) та дві препаратурські (креслярських засобів, наочних посібників і плакатів).

У зв'язку з реорганізацією технікуму в навчальних майстернях впродовж 1963/1964 навчального року утворили електромонтажні й радіомонтажні відділення з сімома новими лабораторіями зі спеціальності «виробництво напівпровідникових приборів», а саме випробування матеріалів, електротехніки й електровимірювань, електрорадіотехнічних і напівпровідникових матеріалів, електровакуумних і напівпровідникових приборів, радіотехніки й радіовимірювань, кінофотолабораторія [1, спр. 63, арк. 69, 79; спр. 72, арк. 9, 23, 49; спр. 109, арк. 7-8, 23; спр. 120, арк. 6; спр. 169, арк. 2; 2, спр. 707, арк. 3].

Щотижня у технікумі проходив урок політінформації (політгодина). Окрім цього у групах відбувались «політбесіди» з читанням газет. Функціонувала політшкола, у якій читали лекторій на тему «Бойовий шлях ленінського комсомолу». Для студентів також читали окремі лекції на теми: «Про міжнародне становище», «Міжнародний жіночий день», «300 років воз'єднання України й Росії», «Про дружбу й товариствість», «Про Паризьку комуну», «X років Державних трудових резервів», «Про день артилерії», «Про 36 річницю радянської армії і флоту», «Про 36 річницю Жовтня», «Молодь у боротьбі за мир», «Непримиренність

релігії і науки», «Про день радянської Конституції», «Педагогічна спадщина А. С. Макаренка», «Міжнародний день 1 травня», «Як виникла релігія і віра в бога», «З історії виникнення книги», «Агресивна політика й військові плани США». На початку 1950-х років ще проводилась теоретична конференція «Про життя і діяльність Й. В. Сталіна». В 1952 р. пройшов семінар з вивчення праці Й. В. Сталіні «Економічні проблеми соціалізму в СРСР». Опісля смерті наступного року генерального секретаря ЦК КПРС, присвячені його життю і діяльності конференції проводити припинили. Натомість з кінця 1950-х років проходили конференції, присвячені висвітленню діяльності М. С. Хрущова. В 1959 р. у технікумі відбувся семінар, на якому вивчали тези доповіді тогочасного першого секретаря партії, які він виголосив на XXV з'їзді КПРС, за назвою «Про контрольні цифри розвитку народного господарства СРСР в 1959–1965 рр.».

На початку 1960-х років студенти у «політичних бесідах» обговорювали зустріч М. С. Хрущова з президентом США Дж. Ф. Кеннеді, політ Ю. Гагаріна в космос. З метою «інтернаціонального виховання» по вихідних відбувались зустрічі зі студентами з В'єтнаму, Куби, Угорщини, Уганди, Ірану.

Але продовжували функціонувати два політгуртки, зокрема з вивчення біографії В. І. Леніна та з вивчення «Короткого курсу історії ВКП(б)». І надалі щороку проходила конференція «Про життя і діяльність В. І. Леніна». Студенти так само вивчали матеріали сесій Верховної Ради СРСР і пленумів ЦК КПРС.

Під час святкування 20 років визволення України від німецько-фашистських військ, 40 років «Жовтневої революції», 40 років радянської влади в Україні, 40 років радянської армії і військово-морського флоту, 40 років Компартії України, 50 років радянських профспілок, 90 і 95 років народження В. І. Леніна студенти технікуму зустрічали і спілкувались з «старими більшовиками», з колишнім комендантом Кремля П. Д. Мальковим, командирами партизанських загонів. Ті ділились спогадами, разом дивили фільми на «історико-революційну» та «історико-військову» тематику.

Окрім цього студенти працювали агітаторами під час виборів до Верховної Ради СРСР і Верховної Ради УРСР [1, спр. 42, арк. 41, 61; спр. 72, арк. 39-40; спр. 109, арк. 36; спр. 120, арк. 29; спр. 139, арк. 30; спр. 150, арк. 27].

Попри серйозну виховну роботу часто траплялись випадки некоректного ставлення студентів до педагогів, особливо під час іспитів, коли студенти сварились з викладачами чи майстрами виробничого навчання, обзивали їх негарними словами, навіть погрожували [1, спр. 106, арк. 12].

Знання студенти вдосконалювали у функціонуючих в технікумі як предметних, так і «технічних» гуртках, зокрема історичному, технічному, фізичному, хімічному, літературному, німецької мови, метало-ріжучих станків, човнових машин і механізмів, графіки, технічної механіки, вивчення логарифмічної лінійки.

Технічний гурток щороку брав участь у міській виставці технічної творчості трудових резервів. Неодноразово перемагав у ній, а тому брав участь у всеукраїнській та всесоюзній виставках. В 1959 р. технікум представив на виставку: радіально-свердильний станок з коробкою швидкостей, оснащений капроновими шестернями і фотореле для установки глибини свердління; універсальну машину для випробування на стомленість і міцність натурних зразків з програмним управлінням; комбінований токарний «станок-цех у валізі» з набором пристроїв, приборів та інструментів; наочний посібник «Деталі машин, виготовлені з синтетичних матеріалів», а також станок для різки металів віхровим способом. «Універсальна машина» цього року була серед експонатів радянської виставки трудових резервів, представленої в США [1, спр. 120, арк. 18-19].

Особливу увагу приділяли історичним конференціям, присвяченим постатям В. Леніна, Й. Сталіна (проводились до початку 1950-х років), КПРС і її «ролі як прапора боротьби за мир народів усіх країн», СРСР як «борця за мир». Проводились літературна, філологічна, математична конференції. Традиційною у квітні щороку стала педагогічна конференція, присвячена А. С. Макаренку Відбувся конкурс читців [1, спр. 42, арк. 6, 20, 41; спр. 53, арк. 29; спр. 63, арк. 56-58, 82-83; спр. 72, арк. 11; спр. 120, арк. 47].

Бібліотека технікуму щороку поповнювалась навчальною, політичною (обов'язково роботами К. Маркса, В. Леніна, рішень з'їздів ВКП(б), КПРС, пленумів їх ЦК) і художньою літературою (зокрема іноземною «класикою»), а також газетами та журналами. Станом на 1 червня 1951 р. вона нараховувала 23926 одиниць літератури. На 1 липня 1953 р. послугами її

абонементу користувалось 482 читачі, а на 1 липня 1958 р. – вже 812. Періодично формувались книжкові «вітрини» («Новини науки й техніки», «Люби та вивчай свою професію», «Міжнародний огляд», «Охорона здоров'я в СРСР», «На допомогу тим, хто вивчає історію ВКП(б)», «На допомогу дипломантам») й тематичні, присвячені видатним особам та знаменним подіям книжкові виставки, «монтажі» («40 років Великої Жовтневої Соціалістичної революції», «40 років радянської влади на Україні», «50 років КПРС», «300 років воз'єднання України з Росією», «1 травня – міжнародне свято трудящих», «День Радянської Конституції», «Наука та релігія», «Радянська армія та військово-морський флот», «23 червня – день радянської молоді», «Друга радянська космічна ракета», «Народна республіка Болгарія», «Силоче різання металу», «Нове в електротехніці», «Україна в 1957 р.», «Т. Г. Шевченко»).

Водночас бібліотека часто проводила «літературні конференції», приурочені до видатних чи пам'ятних дат з життя і діяльності таких письменників і поетів як Т. Шевченко, О. Пушкін, Л. Толстой, М. Гоголь, В. Маяковський, М. Островський, М. Горький, ін. За результатами року з числа студентів визначались найактивніші читачі, яких нагороджували, ті отримували у подарунок цікаву «книжку». Працівники бібліотеки готували для студентів списки рекомендованої літератури («Що читати про культуру мовлення», «На допомогу дипломному проектуванню»).

Щороку виходило 10-15 загальнотехнікумівських, курсових, предметних комісій, гурткових («Сталінські кадри» (згодом перейменована «За кадри»), «Літературна», «Спортивна», гумористична «Вудка», «Факел», «Технічний бюлетень») газет і «блискавок». Виходила німецькомовна газета гуртка німецької мови. Працювала «радіогазета». Готувались «стінні вітрини», коли для огляду виставлялись газети «Комсомольська Правда», «Правда України», «Труд» [1, спр. 42, арк. 11, 41; спр. 52, арк. 14, 19; спр. 63, арк. 15-16; спр. 63, арк. 58; спр. 72, арк. 13, 43; спр. 106, арк. 2; спр. 109, арк. 9-11, 37; спр. 139, арк. 32-34; спр. 150, арк. 30; спр. 169, арк. 15; спр. 109, арк. 9].

Найкращі студенти відпочивали й оздоровлювались на курортах Закарпатської, Житомирської області, санаторіях і будинках відпочинку «ім. Хрущова» (м. Бровари), «Ворзель», «Пуща-Водиця», «Моршин», «Трускавець», «Ірпінь» [1, спр. 53, арк. 34-53; спр. 63, арк. 86; спр. 72, арк. 68].

На уроках допризовної військової підготовки (викладачі А. К. Мітюков, М. П. Шевченко) студенти вивчали організацію радянської армії і військово-морського флоту, устав радянської армії, проходили фізичну, стройову й вогневу підготовку, військову топографію, протиповітряну й протихімічну оборону. Вони неодноразово перемагали на оглядах стройової пісні. Технікум мав власний тир для стрільби.

Уроки фізичного виховання проводив викладач В. О. Котецький. Плавання проходило в басейні Київського військового округу. Окрім цього зранку студенти мали ранкову зарядку. У дворі гуртожитку знаходились спортивні знаряддя (перекладина, гантелі, гирі, бруси). До початку 1960-х років було облаштовано спортзал, спортивну площадку, придбано спортивний інвентар, у тому числі зимовий (60 пар лиж, 35 пар ковзанів). Контроль за станом здоров'я здійснював «фізкультурний кабінет» III об'єднаної лікарні.

Для студентів функціонували спортивні й військові секції: стрільби, легкої атлетики, спортивної гімнастики, важкої атлетики, боксу, боротьби, штанги, волейболу, баскетболу, футболу, греблі й вітрильного спорту, велоспорту, шахів і шашок, плавання, акробатики, настільного тенісу, лиж. Щороку у них займалось 250-300 осіб, а 40-50 студентів займались в Добровільному спортивному товаристві «Трудові резерви». Щороку студенти технікуму ставали переможцями й обіймали призові місця у внутрішньо-технікумівських, міських, обласних, республіканських і всесоюзних спортивних (чемпіонат Києва серед технікумів, чемпіонат обласного товариства ДВСТ «Трудові резерви», Всесоюзна спартакіада технікумів трудових резервів) змагань. Вони успішно проходили випробовування на звання «значкіста» ГТО, ДОСААФ, «розрядника» з певного виду спорту. Виступали на фізкультурних і військово-спортивних святах (легкоатлетичний крос, лижний крос). Окремі тренери судили спортивні змагання.

В 1957 р. на чемпіонаті серед технікумів м. Києва збірна технікуму виборола I місце з легкої атлетики, волейболу, штанги, II місце зі спортивної гімнастики, стрільби, III місце з баскетболу. На першості обласної ради ВДСТ «Трудові резерви» зайняла I місце з легкої атлетики, велоспорту, волейболу, стрільби. На спартакіаді обійняла загальне VII місце. В окремих видах спорту виборола: IV місце з легкої атлетики, гімнастики, VII місце з

волейболу. Найкращі результати тоді продемонстрували студенти: Ховавно (гімнастика), Ковзун, Перельман (легка атлетика), Труфанов (штанга), Нікішин (бокс). У чемпіонаті 1961 р. міжобласної ради ВДСТ «Трудові резерви» спортсмени технікуму обійняли загальне III місце, в окремих видах спорту: I місце з кулевої стрільби, настільного тенісу, волейболу, баскетболу, II місце зі спортивної гімнастики і III місце з велоспорту. Надалі, як зауважували тренери, через обумовлене реорганізацію припинення прийому студентів на I курс, спортивний потенціал технікуму гіршав.

Попри це, в 1962р. у технікумі створено хокейну команду, секцію бадмінтону. Його спортсмени продовжували успішно виступати у складі збірних команд Києва, області, республіки. Спортивний колектив технікуму неодноразово визнавався найкращим у м. Києві, ставав переможцем оглядів фізичної підготовки. В 1965 р. збірна команда технікуму на спартакіаді серед спеціальних навчальних закладів здобула: II місце у лижній гонці, кульовій стрільбі, III місце у з волейболу, настільного тенісу і IV місце з плавання [1, спр. 53, арк. 34, 38-39; спр. 63, арк. 38-41, 80-81; спр. 72, арк. 30, 65; спр. 109, арк. 38-39; спр. 120, арк.24-26; спр. 139, арк. 25-29; спр. 141, арк. 1; спр. 150, арк. 24; 2, спр. 707, арк. 11-12].

Для всебічного розвитку студентів функціонували гуртки художньої самодіяльності (хоровий, духових, струнних, народних інструментів, драматичний, бальних танців). Драмгурток ставив спектаклі за творами українських письменників Ю. Яновського («Донька прокурора»), І. Тобілевича (І. Карпенко-Карий) («Наймичка»), Б. Грінченка («Невісточка»), п'єси «Віскі», «серце друга», «У себе вдома» та ін.

Колективи художньої самодіяльності технікуму виступали у радянські свята («Новий рік» 1 січня, «День радянської армії» (23 лютого), «Міжнародний жіночий день» 8 березня, «День трудящих» 1 травня, «День Перемоги» 9 травня, «Велика жовтнева соціалістична революція» 7 листопада) у профтехучилищах, медичній школі, на виборчих дільницях, під час зустрічей з випускниками, зі студентами з країн «народної демократії», з учасниками фестивалів молоді, а також перед учнями «підшефних» шкіл № 141 і № 153, дітьми дитсадків, перед робітниками заводів, фабриках і селян колгоспів. Водночас перед викладачами і студентами на «вечорах» у клубі технікуму з концертами виступали художні колективи військових частин міста, станкозаводу, «підшефні» школи, Харківський і Єнакієвський ансамблі трудових резервів, а також актори Київського обласного театру драми та опери (спектаклі «Сватання на Гончарівці», «Сильні духом», «Сто мільйонів», «Весна у Москві»), артисти Держестради. Щороку 30-40 студентів були учасниками «Київського обласного ансамблю танцю і пляски».

Студенти відвідували музеї міста (Історичний музей, Собор Св. Софії, В. І. Леніна, Києво-Печерська Лавра, Т. Шевченка, Російського й українського мистецтва), Планетарій, Чехословацьку промислову виставку. У Київському обласному театрі драми та опери, театрі опери та балети ім. Т. Г. Шевченка, театрі російської драми ім. О. С. Пушкіна, театрі російської драми ім. Л. Українки, театрі музичної комедії, театрі юного глядача вони дивились вистави, спектаклі, балет («Арсенальці», «Богдан Хмельницький», «Наталка Полтавка», «Червоний мак», «Карнавал юність», «Лісова пісня») та слухали оперу («Аскольдова могила», «Машенька»). У кінотеатрах дивились художні («Втрачений син», «Свинарка і пастух», «Багата невістка», «Таємна місія», «Славні люди», «Перша рукавиця», «49 днів одного року», «Невидимий фронт», «Якщо це кохання», «Пригоди Насреддіна») й науково-популярні фільми. На кіностудії ім. Довженка зустрічались й спілкувались з акторами. З екскурсіями відвідували Пирогово, Переяслав-Хмельницький.

При клубі трамвайників і будинку культури заводу «Більшовик» для студентів технікуму на громадських засадах функціонував «Університет культури». При Київській філармонії для них працював «музичний лекторій». Студенти зустрічались тоді з музикантами Київської філармонії, спілкувались з відомими поетами, письменниками (М. Рильський, М. Стельмах, П. Тичина) і композиторами (П. Майборода) [1, спр. 42, арк. 64; спр. 63, арк. 59-60, спр. 72, арк. 42-43; спр. 139, арк. 32; спр. 150, арк. 26].

Чимало робилось щороку для благоустрою технікуму. Ще в 1951 р. у навчальному корпусі, гуртожитках пічне опалення замінили централізованим, відремонтували санвузли, умивальники, встановили металічну огорожу, літні душові кабінки, у двориках – лавки та столики (так звані «бесідки»), дерев'яну кривлю замінили металічною. В 1952 р. облаштували «енергокіоск» на 100 кВт, побудували цегляні склад, гараж і бензосховище. До робочих місць у цехах навчальних майстерень підвели електроосвітлення. У 1958 р. встановили газову

котельню. Газифікували також ковальську майстерню. Час від часу поточно й капітально ремонтували будівлі навчального корпусу, навчальних майстерень, гуртожитків і столової, у них стелили паркет, дерев'яну підлогу, у цехах – дерев'яну підлогу, проводилось озеленення території, коли висаджували дерева та клумби з квітів [1, спр. 42, арк. 3; спр. 53, арк. 3-4; спр. 63, арк. 2-3; спр. 72, арк. 2; спр. 120, арк. 2].

У гуртожитках технікуму (для хлопців по вул. Лук'янівській, 62 і для дівчат по вул. Володарського, 65) щороку проживало загалом близько 500 осіб. Вони отримували безкоштовно триразове харчування (денний раціон коштував близько 6 крб.), постіль, спецодяг (комбінезони, халати), літній і зимовий одяг (штани, шапки, валянки). Студенти, які лікувались у лікарні, їхали додому на канікули, отримували від технікуму «сухпайки». На території навчального закладу працювала столова, буфет. Облаштуванням побуту студентів у гуртожитку відала Рада гуртожитку. Двічі на рік у спеціальній районній клініці ім. Калініна проходили медичний огляд. Медпункту у технікумі не було.

2/3 студентів щороку отримували стипендію, яка на середину 1950-х років складала 300 крб. Доплати за виконані роботи під час виробничого навчання і практики не отримували. Ці кошти йшли на оплату проживання, 3-х разове харчування й одяг, в ому числі спецодяг. Оплата педагогічної години викладачів залежала від наявності вищої, середньої спеціальної чи середньої загальної освіти, а також стажу роботи. Але вона постійно зростала. В 1956 р. складала 12 крб. 90 коп., а в 1960 р. складала 13 крб. 58 коп. Цього ж 1960 року середня зарплата майстрів виробничого навчання склала 850 крб., а господарських працівників – 654 крб.

Вони отримували доплати за перевірку контрольних робіт, керівництво цикловими і предметними комісіями (150 крб. в місяць), навчальними кабінетами (150 крб. в місяць), класне керівництво (120 крб. у місяць), керівництво гуртками (8-10 крб. за академічну годину) [1, спр. 90, арк. 1; спр. 91, арк. бзв., 34; спр. 99, арк. 8, 10; спр. 100, арк. 6, 8, 10, 12-13; спр. 109, арк. 4; спр. 139, арк. 27; спр. 142, арк. 35-36; спр. 147, арк. 1; спр. 169, арк. 46-47].

Весною 1961 р. розпочалась реорганізація технікуму. Влітку цього року припинили конкурс абітурієнтів на існуючі спеціальності, а 15 листопада педрада схвалила проект нового уставу технікуму. В 1963 р. той отримав назву «Київський технікум напівпровідникового приборобудування Державного комітету професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР». Ставив завданням: а) готувати техніків-майстрів виробничого навчання зі середньою спеціальною і педагогічною освітою для роботи з навчання учнів у міських (сільських) профтехучилищ, б) підвищувати кваліфікацію майстрів виробничого навчання й інших працівників профтехучилищ. Діяльність технікуму надалі мала здійснюватись відповідно до «Положення про середні спеціальні навчальні заклади» (1 березня 1961 р.). Він підпорядковувався Головному управлінню професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР. Водночас користувався правами юридичної особи, зберігав право виробляти продукцію в навчально-виробничих майстернях і на підприємствах [1, спр. 147, арк. 20; спр. 166, арк. 1, 2, 6, 8-10].

В 1963 р. було прийнято на I курс навчання 90 студентів за спеціальністю «виробництво напівпровідникових приборів». Це були 71 хлопець і 19 дівчат, 16 осіб мали 16 років, 13 – 17 років і 61 – 18 і більше років. Зі студентів – 63 були українцями, 22 росіянами і 5 інших національностей (євреї, естонці). 62 студенти раніше працювали робітниками, 7 колгоспниками. 69 студентів мали виробничий стаж, а 21 раніше навчались в школах, училищах [1, Спр. 139, арк. 2; спр. 169, арк. 5-6].

Цього ж навчального року в останнє денне відділення закінчили (1964 р.) 90 студентів IV курсу «старих спеціальностей». В 1965 р. за «старими спеціальностями» пройшов останній випуск 90 студентів вечірнього відділення.

Надалі постала потреба проводити подальше виробниче навчання на базі заводу з виробництва напівпровідникових приборів. Навчальні майстерні потребували облаштування монтажними та радіомонтажними відділеннями. Постало завдання облаштувати експериментально-інструкторське бюро. Треба було також закупити навчальну літературу й кінофільми з «нових» спеціальностей. Під керівництвом наукових співробітників Інституту напівпровідників АН УРСР розпочав роботу науковий семінар для викладачів та майстрів виробничого навчання.

З початком прийому студентів розпочалось поступове зростання педагогічного навантаження, яке кілька років постійно скорочувалось у зв'язку з припиненням набору

студентів на попередні спеціальності. Але в 1966 р. технікум перейшов до відання створеного Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти УРСР [1, спр. 167, арк. 2, 29; спр. 169, арк. 1; 2, спр. 707, арк. 3-4; 10-11].

Отже, з 1951 р. у Київського му індустріальному технікумі продовжували готувати фахівців з робітничих спеціальностей «обробка металів різанням» (спеціалізація «токаря») і «ремонт промислового устаткування» (спеціалізація «слюсар»). З 1952 р. у технікумі почали готувати фахівців з робітничої спеціальності «ремонт судових машин і механізмів» (спеціалізація «слюсар»). У 1958 р. створили «вечірнє відділення».

Директором технікуму у 1949–1963 рр. був Т. А. Кисельов, в. о. директора в 1963–1964 рр. М. А. Тимофеев, директором в 1964 – 1966 рр. А. С. Іщенко, в. о. директора з 1966 р. О. Ястребов. Технікум переїхав зі старого (вул. Повітрофлотське шосе, 220), у нове приміщення за адресою Повітрофлотське шосе, 24/1.

Весною 1961 р. розпочалась реорганізація технікуму. 15 листопада цього ж року педрада схвалила проект нового уставу технікуму. В 1963 р. він отримав назву «Київський технікум напівпровідникового приборобудування Державного комітету професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР». Почав готувати фахівців за спеціальністю «виробництво напівпровідникових приборів».

Від заснування (1944 р.) по 1963 р. технікум підготував близько 2150 фахівців. У 1966 р. його підпорядкували Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти. Але це предмет подальшого наукового дослідження.

Література:

1. Державний архів м. Києва. – Ф. 1362: Київський індустріальний технікум Головного управління трудових резервів при РНК СРСР. – Оп. 1: Навчальна частина.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 4609: Державний комітет Української РСР з професійно-технічної освіти. – Оп. 1: Головне управління професійно-технічної освіти при Раді Міністрів УРСР (1959–1966 рр.).

Ворона Ю.В., заведующая лабораторией научно-исследовательской работы Научно-методического центра профессионально-технического образования и повышения квалификации инженерно-педагогических работников в Хмельницкой области.

Деятельность Киевского индустриального техникума (1950–1966 гг.). В статье раскрыта деятельность Киевского индустриального техникума по подготовке мастеров производственного обучения для ремесленных, железнодорожных училищ и школ ФЗО. Выяснено его структуру, руководство, специальности, по которым готовили, профессиональный состав преподавателей и мастеров производственного обучения. Освещены работа студентов и преподавателей по восстановлению разрушенного войной города. Проанализированы общеобразовательное, специальное и производственное обучение студентов, их воспитание, материально-техническая база техникума. Выяснено социальное обеспечение преподавателей, мастеров и студентов, их бытовые условия проживания в общежитии. Прослежено участие студентов в спортивной жизни и художественной самодеятельности.

Ключевые слова: преподаватель, общежитие, директор, слесарь, мастер производственного обучения, механик, реорганизация, станок, техникум, урок, устав.

Vorona Y.V., Head of Research laboratory of the Research & Methodological Center for Vocational Education and Improvement of Skills of Engineering and Academic Personnel in Khmelnytskyi Region

Activity of Kyiv industrial technical school (1950–1966). The article deals with the activity of Kiev industrial technical school in training masters of industrial education for technical schools, railway and labour schools. Its structure, guidance, specialties, professional staff of teachers and masters of the industrial training are characterized. The article highlights the work of students and teachers regarding the reconstruction of the war-ravaged city. Secondly, special and industrial training of students, their education, physical infrastructure of Kiev industrial technical school are analyzed in the given research. Public welfare of teachers, masters and as well as students' living conditions residing in a hostel are studied. The participation of students in the sporting and artistic life is reflected.

Key words: teacher, hostel, director, locksmith, master of the industrial teaching, mechanic, reorganization, machine-tool, technical school, lesson, regulations.